

ՆԵՐՔԻՆ ԵՄԻՐԵՐ

Կոստանդնուպոլիս, 26 Յուլիս:

Առաջադրութիւնը Պէլքրատէն նամակներ կրապա- սէ աս օրերս, վերջին անգամի վսեմաշուք Հա- ֆըզ փաշային խրկած ծանօթութեանցը վրայօք որոնք Սերվիայի գործին կատարելապէս լըմնաւորեն արգելիչ բանի մը դժուարութիւնները վերցրնելու համար էին: Հասարակօրէն կը յուսացուի որ ըս- պատուած լուրերը յաջողակ պիտ' որ ըլլան:

— Ընցած իրիշխարթի օրը արտաքոյ կարգի ժո- ղովք մը եղաւ Ռարձրագոյն Վաւաւր . ուր տեղ ներ- կայ էին Տէրութեան բոլոր պաշտօնատարները ու ե- րեւելի գործակալները: Եւ ժողովքին մէջ մասնա- ւորապէս Պարսկաստանի վէճին ու Վերալէւաճի գիտաւածներուն վրայօք խորհուրդներ ըրին, ու հե- տեւալ օրը Ռարձրագոյն Վաւաւր կողմանէ ծանօ- թութիւններ տրուեցաւ Ընգղիայի ու Ռուսիայի տե- լութեանց փոխանորդներուն, անոնց թարգմաննե- րուն միջոցով: Եւ յիշ հարկաւոր եղած տեղեկու- թիւնները կարին գրուեցան, ուր տեղ Պարսկա- տանի վէճին համար սահմանուած հոգաբարձունե- րը պիտ' որ փութան աս գործին կարգադրութեանը վրայօք խօսիլ:

— Պօսնայի մէջ անցեալները ծագած խռովու- թիւնը, թէպէտեւ անհիմն բան մըն էր, այսու ամե- նայնիւ կառավարութիւնը ուղղով աղէկ մը իմանալ անոր պատճառը ու խռովարարներուն ո՛վ ըլլալը գիտնալու համար, յատուկ պաշտօնատարներ խըր- կուեցան ան կողմը որ ճիշդ տեղեկութիւններ ըս- անան:

տանան ու Ռարձրագոյն Վաւաւր ծանուցանեն: Ուս- տի հարկաւոր եղած ծանօթութիւնները ընդունելէն ետքը կառավարութիւնը հոգ պիտի տանի մարգա- սիւրաբար, ու երկրին հանգստութիւնը ու բարե- կարգութիւնը հաստատ պահելու միջոցները գործ- քի դնել, որ ուրիշ անգամ ալ չի պատահին ասանկ խռովութիւններ:

— Ուրեմն օրը Վեհափառ Բըքան այցելութիւն ընելու դնաց իր օգոստոսափառ քրոջը Բեթիյէ Սուլ- թանին, ու անկէ Պէպէքի թագաւորական հովանո- ցը (քէօշկը), ուր տեղ մինչև իրիկուն մնաց:

— Բանի մը օրէ՛ի վեր կաշնատին (Թօփ գափուի թագաւորական պալատը զարդարելու ու հարկաւոր եղած պատրաստութիւնները ընելու . որովհետեւ Վեհափառ Բըքան ձմեռը հոն պիտի բնակի:

— Ստանիւրուն համար սահմանուած կարգադրու- թեանը համեմատ, արդէն շատ գործակալներ (միւ- պայէճի) խրկուեցան Տէրութեան զանազան կողմ- րը, որպէս զի արգելալ ստանիւրը հաւաքեն:

— Օսմանեան երկու շոգեհաւը (Թահթի Պահրի ու Վիսաիի Պահրի, աս աւուու մեկնեցան ասկէ կէմէիք երթալու համար, ուսկից Բեթիյէ զօրքեր բերելու են:

— Հինգշաբթի օրը Վաղդիոյ դեսսան Վսեմա- շուք մօտիւ տը Պուրքընէյը մեծ հացկերոյթ մը ը- րաւ (Թարապիտի իր պալատը . ուր տեղ հրաւիր- ւած էին զերթէ բոլոր օտար տեղութեանց գես- պանները:

— Օսմանեան նաւատորմից (Թէնէտօսի առջին երկաթի վրայ տեսեր են երեկ:

ՔԱՆԱՍՐՔԱՆԱՆ

Խաչիկ խմբու սովորութիւնը:

Հատ սովորութիւններ կան որոնք թէպէտ առջի ան- գամը պզտիկ ու ուղիւ բանէ մը առաջ եկած են, բայց ետքը քիչ քիչ մեծցած ու տարածուած հետաքրքրու- թեան առիթ եղած են աշխրեքի մէջ. բայց չենք գիտեր թէ ե՛րբ և ո՛րակից եղեր է անոնց սկիզբը: Եսոր պատ- ճառը կարծեմ այս ըլլայ, թէ աշխրեքի առաջին դարե- րուն մէջ, մարդուս տղայութեան ժամանակը ըլլալով, շատ գործողութիւններ չէին ըլլար, ըստ որում պէտքը քիչ էր այն պարզ կացութեանը, ու մանրմունք եղած գործքերն ալ հետագաներուն աւանդելու հոգ չունէին, վասն զի հետաքրքրութիւն ալ քիչ կար ան երջանիկ վի- ճակին մէջ, այլ միայն երեւելի գործքերը կրպատմուէր: Եւ որ համար հին պատմութիւնները շատ համառօտ եղած են. ինչպէս յայտնի կրտսնանք աս բանը երբ կը բարդա- տենք մեր Հայկազանց երկարատեւ ժամանակին կարճ պատմութիւնը, Եւրոպական կարճատեւ ժամանակին եր- կար պատմութեանը հետ և միջին դարուն պատմութիւնը աս օրերուս պատմութեանը հետ, ըստ որում օրէ օր հետա-

քրքրութիւնը և պէտքը շատցաւ: Եւսանկով ինչպէս շատ բաներուն սկիզբը չենք գիտեր, նոյնպէս ալ չենք կրնար ստուգիւ որոշել թէ խաչիկ խմբու սովորութիւնը ե՛րբ սկսեց Հայաստան աշխրեքին մէջ, հասնական է որ մե- կալ երկիրներէն շատ առաջ սկզբնաւորուած ըլլայ հոն. ըստ որում հիմակուան խիստ ծաղկեալ աշխարհքները տակաւին բնական կացութեան մէջ էին, ինչ ժամանակ Հայաստան ծաղկեալ կը փայլէր կերպ կերպ գործքերով:

Թէպէտ մինչև հիմայ մեր տեսած հին պատմութիւն- ներուն մէջ խաչիկի սովորութեանը վրայ յիշատակու- թիւն չենք գտնար, բայց փարեղի թագաւորական գրքա- տունը պահուած արպերէն ձեռագիր մատենի մը մէջ ա- սանկ գրուած է. «Եւսահիւն թէպէտ երջանիկ Եւրոպային «պտուղն է, բայց Եփրիկէի ու Պարսկաստանի մէջ խաչիկ «խմբու սովորութիւնը շատ դարերէն առաջ ունէին, ու «հնգետասներորդ դարուն մէջ Եփրիկէի միւֆթին Պարս- «կաստան երթալով, անկէց բերաւ աս սովորութիւնը ու «Եփրիկէի քաղքէն ալ ուխտագնացներուն ձեռքովը մահ- «մետականներուն բոլոր երկիրները տարածուեցաւ»: Եւ համառօտ վկայութեանը նայելով կերակայ թէ Հայաստա- նի մէջ խաչիկ խմբու սովորութիւնը խիստ հին է. վասն զի ուրիշ ազգաց պատմութիւններուն մէջ շատ տեղ

ԵԳԻՊՏՈՍ

Բէքասնդրիա, 14 Յուլիս:

Վաղաքական ու առեւտրական գործքերը մեծ ան- շարժութեան մէջ են: Ռարձրագոյնափա փոխարքան մեծ խնամքով հոգ կը տանի երկրագործութիւնը օ- րէ օր ծաղկեցնելու . ու աս հարկաւոր գործին վրայօք զրեթէ ամէն օր խորհուրդներ կը լլան: Հա- սարակօրէն կը յուսացուի որ Եգիպտոսի փոխար- քային ջանքը յաջողութեամբ պիտի պսակուի, ու լովհետեւ Եգիպտոսի զեւորեալ երեւոյնքը խիստ աղէկ է ու ջուրը շատ չափաւորութեամբ կաճի . թէ որ միշտ ասանկ շարունակուի, վերջին անգամի եղներուն մեռնելէն եղած վրասները բոլորովն պիտ' որ մոռ- ցուի: Հիմակուհիմայ կառավարութիւնը եղներուն տեղը ձիւր կը գործածէ որոնք Վարամանիայէն բե- րել կուտայ:

Վերապատուելի Հայր Լը Ռուա Լաղարեան կարգի հաւովմեղաւան քարոզիչը, զպրոց մը հաս- տատելու է հոս տեղա տղայոց ու աղջկանց համար, ինչպէս որ Իզմիր կայ: Ի ինք քաղքին հաւատքի տա- րածութեան ընկերութիւնը, որուն կողմանէ կուգայ յիշեալ քարոզիչը, 45 հազար Ֆլանք տուեր է անոր կրնն, առայժմ, աս զպրոցին շինութեանը ծախքին համար: Եղջկանց դաստիարակութեան կառավա- րութիւնը Սէօր Տըլաշարիթէ ըսուած կոյսերուն պի- տի յանձնուի:

Երեսն թէ Ենգղիոյ Վեհափառ Թագուհին երկը- թէ պղտիկ ու շատ աղւոր շոգեհաւ մը շինել կուտայ Լոնտօն, որն որ Ռարձրագոյնափա Սէհէմմէտ Բե

Պարսկաստան ըսելով Հայաստան ալ մէկ տեղ կիմա- ցուի, և կամ Հայաստանին այն բաժինը որ Պարսից ձեռքն էր հին ատենները, և որովհետեւ մեր ազգին քրիս- տոնէութենէն առաջ պարսիկներուն ունեցած ամէն սո- վորութիւնը շուտ մը Հայաստան կանցնէր, նոյնպէս հայոցն ալ պարսիկները կառնէին, մէկմէկու սահմանա- կից ըլլալուն համար:

Վուցէ աս սովորութեան սկիզբը մեր երկրին մէջ աղ- մուկի մը պատճառ չըլլալով, (ինչպէս ասոր հակառակը պատահած է շատ տեղ նոր բաներուն սկիզբ ըլլալու ա- տենը) արձանագրուելու արժան չի համարուած է. անոր համար մէկ օտարական հեղինակի մը կարճ յիշատակու- թիւնը բաւական սեպուի մեր հետաքրքրի ուսումնական- ներուն, ու աւելորդաբանութիւն չի համարուի թէ որ երբեմն օրագիրներու մէջ անպէտ բան մը կը կարգան նէ, վասն զի կարելի է թէ ան հիմակուան անպէտ երեւցած բանը, դարերէն ետքը պիտանի գործք մը ու ընդհանուր սովորութիւն մը ըլլալով, ուսումնականներուն հետաքրք- րութեան փափաքը կը լիցուի:

Եւ ինչպէս որ է նէ մեր ազգին մէջ խաչիկ խմբու սովորութիւնը շուտ կամ ուշ ըլլալով Հայաստանին փառքը ոչ աւելի և ոչ պակաս կը լլայ, թո՛ղ այս փառքը

փաշային պիտ' որ ընծայէ, Կեղտի վրայ ճամբորդութիւններու գործածելու համար:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՈՒՔԻՐ ԱՆԳՂԻՒ

Իւրանտայի խաղաղութիւնը միշտ առաջ կերթոյ օրէ օր. կառավարութիւնը տակաւին աղքատ ու հարկաւոր միջոցները գործքի չի դնէր աս աւելարդութիւններուն առջևը առնելու համար: Իս բանիս վրայ հասարակութեան մեծ մասը խիստ տրժգոհ է ու մեծ գանգատներ կընէ սըր Ռօպէրդ Բիլը արտաքին գործոց պաշտօնատարին դէմ: (Թայմ) օրագիրը խիստ ծանր խօսքերով կըմեղագրէ սըր Ռօպէրդ Բիլը ու բոլոր պաշտօնատարները (մինիսթըր) անոնց ցուցուցած տկարութեանը ու անհոգութեանը համար աս վտանգաւոր պարագաներուն մէջ: Որքանքաւ կըհաստատեն թէ խորհրդարանին անդամները համաձայն չեն մէջընդմիջ իւրանտայի դէմ գործքի դնելու միջոցներուն վրայ: Կերէի թէ Ուէլինկոնի դուքսը, լորտ Սթենլէյը ու սըր Կլէյտն մը կըզգեն որ կառավարութիւնը աղքատ ու արդէնք միջոցները շուտով բանեցընէ իւրանտայիներուն դէմ: Եսոր հակառակ՝ սըր Ռօպէրդ Բիլին բնաւորութեանը նայելով, կըկարծուի թէ բռնական ու սատոխի միջոցներ գործածելու առաջարկութեանը խիստ դէմ է:

Յուլիս 11 ին հասարակաց խորհրդարանին մէջ սըր Ռօպէրդ Բիլը արժան համարեցաւ յիշատակել կառավարութեան ըրած շնորհքները իւրանտայի ժողովրդոց համար. որոնց 5 միլիոն 348 հազար լիւրս սթէնլինա տուաւ, կըսէ, որ քաղաքական միաւորութեան գաղտնիքներուն համեմատ՝ 1 միլիոն 460 հազար լիւրս սթէնլինայէն աւելի տալու պարտաւորութիւն չունէր: Իւրանտայեցի տուրքերը պիտ' որ աւելնան, ինչպէս որ կըստհանջնէ, եթէ վատ խորհրդարան մը ունենան: Հոն ասկէ զուրկուն ու պատուհաններուն (բէնձիլի) համար տուրք չի կայ: Իւրանտան աղաւթ է ստացուածքին:

Ուրիշ երկիրներ վայելին: Հիմայ մենք խօսինք միայն խաչվէի որպիսութեանը վրայ ու անոր գործածութիւնը ուրիշ երկիրներու մէջ մտնալուն վրայօք:

Իսահակին ծառը ուղիղ ձեւով մը հասլու 20-25 ոտք բարձրութեան ու 4 մետ հաստութեան կրնայ հասնիլ. միշտ կանանչ տերեւներով զարդարեալ կըմնայ, որոնք գաբնի տերեւներուն կընմանին ու ծաղկը յասմիկի (եասմիկի) նման է, որն որ փունջ փունջ կըկախուի ծառերուն վրայ: Հատ պտուղ կուտայ գեղնագոյն կեղևով պատած հաւկթածէ կամ կըր ձեւով, որուն մէջ երկերկու հատ է մէկմէկու կպած: Տնկարանները ասոր տասնորոթ տեսակը կըհամբին:

Իս ծառը աղէկ կըպտղաբերէ արեւագործին տակը գտնուած երկրիներուն մէջ, ու անոնց մօտ տեղուանքը: Կաւ ըստ ոմանց այն երկրներուն մէջ, ուր ցրտութիւնը 15-16 աստիճանէն սաստիկ չըլար: Բնէնէն համով ու աղէկ խաչվէն Լամէնի ու Սէքքէի երկրները կըլայ. անոր ծառը 4-5 տարիէն ետեւ կըսկսի պտղաբերել ու ինչւան 30-40 տարի կըքշէ, ու ծերացած ծառը կտրելով նորէն կըգործանայ:

Իսահակին պտուղը Բարբիս մայիս ամսուն մէջ կըժողվեն ձերմակ լաթի մը վրայ ծառը թոթուելով. ուր

լուն վրայ եղած հարկատուութենէն, ու ստանին համար տուրք չի հատուցաներ: Սըր Ռօպէրդ Բիլը արժան կըհամարէր, որ ան երկիրը 8-10 միլիոն լիւրս սթէնլինա պարտքի տակ ձգէ, երկրթէ ճամբաներ չինելու համար հոն տեղը, որոնք մեծ օգուտ չեն կրնար ընել իւրանտայիներուն, ու աս միջոցով չի կարծէր որ խաղաղութիւնը հաստատուի:

Իւրանտայի քաղաքական վիճակին վրայօք Ինչ գանգատ կրնան ունենալ, կըսէ յիշեալ առաջին պաշտօնատարը, Ինչ պաշտօնի չի կրնար մտնուի հոլովեղաւան իւրանտայի մը: Հաւատքը երբեք արգելք մը չի կրնար տալ իւրանտայիներուն՝ կառավարութեան խիստ բարձր աստիճաններու հասնելու. բաւական է որ հարկաւոր եղած արժանաւորութիւնը ու յաջողութիւնը ունենայ:

Սըր Ռօպէրդ Բիլը իր ատենաբանութեան մէջը ամենեւին նշան մը չի ցուցուց թէ Ինչ կըբալով միտքը դրած է աւելի իւրանտայի աս երեւելի ընկերութիւնը, որ վատ խորհրդարան մը ստանալու համար հաստատուած է:

ԳՆՂԻՒ

Փարէլ, 6 Յուլիս:

Կառավարութիւնը որոշեց որ այսուհետեւ ծովային պատերազմական գործքերով չլքուի Դօնկիլի իշխանը (Կաղդիսացեաց թագաւորին տղան), բաւական համարելով իրեն ծովային արշաւանքներուն մէջ մինչև հիմայ ստացած հստութիւնը ու փորձը: Ուստի ասկէ ետքը քաղաքական կառավարութեան վերաբերեալ պաշտօններու մէջ պիտի մտնայ, որ անոնց վրայօք ալ մանրամասն տեղեկութիւններ ըստանալով, հարկաւոր եղած ժամանակը կարող ըլլայ արժանապէս կառավարելու զանոնք կամ վերստես չութիւն ընելու:

—Օրլէանի գբսին մահուան տարեգարծին օրը յուլիս 1 ին ըլլալով, Կօթրտաւ ըսուած եկեղեցիին մէջը հանգեսով սգալի պաշտօն կատարուեցաւ ու փարիզու Բքիպիսկոպոսը պատարագ մատուց: Սայրաքաղաքին ուրիշ բոլոր եկեղեցիները ևս

ամէն հասած պտուղները կըթափին, որ ետքը փախաթի մը վրայ փոխով արեւը կըզննէ ու աղէկ մը կըչորցընեն, այնուհետեւ դանի տակը ձգմելով վրայի կեղևները կըհանեն ու մաքրուելէն ետքը նորէն կըչորցընեն:

Բրապինը ասոր վրայի կեղևը զովացուցիչ սեպիւղով թէի (չայի) պէս կեփեն ու կընմեն, որն որ Սուլթանի խաչվէ կըսուի իրենց մէջը: Ինչոնց նայելով եւրոպացիք ալ չեփած խաչվէն ջուրը կըզննեն ու քիչ մը շաքարով կընմեն, որն որ ստամբըր կըզօրացընէ ու մարդուս ախորժակը կըբանայ կըսեն:

Իսահակ խմելու սովորութիւնը Լարոպայ ալ ե'րբ մոնալը աղէկ չենք գիտեր, բայց հասարակօրէն 1500 թուականէն առաջ չըլլալը յայտնի է. վասն զի անկէջ առաջ յիշուած տեղ մը չի կայ. միայն 1573 ին Ինչար Սօլթ աստրիացի բժիշկը առաջին յիշատակութիւնը կընէ: Իս սովորութիւնը արեւելիներէն մտաւ Լարոպայ, ոմանք կըսեն թէ վանականները քուններին փախցընելու համար հնարեցին աս գիտքը. ոմանք ալ կըսեն թէ Կատըլը անուանով Սոլթ մը սկիզբ ըրաւ իր վրայ եղած բնական քնոյ ծանրութիւնը փարստելու, ու իր գիշերային աղօթքին պարապելու համար, որուն հետեւեցան տեղիւնները և այլ ամէն օրինականները: Լարոպ հռչա-

մաղթանքներ կարդացուեցան. նմանապէս բրթեւ տանգներուն տաճարները ու հրէից սինաոնները:

—Կըհաստատեն թէ ծովապետ Բուսէնը իր պաշտօնէն հրաժարուելու է, ու անոր տեղը երկրորդ ծովապետ մօսիւ տը Սաբանը զրուելու է:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԵՂԿԱՍՏԱՆ

Պոմպա, 7 Յուլիս:

Հնդկաստանէն առած լուրերնիս այնքան երեւելի չըլլալէն ի զատ խիստ քիչ ալ են. վասն զի հոն տեղի մուսոն ըսուած սաստկաշունչ հովը շարունակ փչելով, (որ գրեթէ Լարոպայու սաստիկ ձմեռուն պէս ներգործութիւն կընէ հոն), ամէն բան անշարժութեան մէջ է:

Հայտարարատի լուրերը, (Սունտի մէջ), ինչւան մայիս 14 կերթան: Իս կողմէն պատերազմի համար ունեցած վախերնին՝ կերեւայ թէ սըր Հաւըր Կաբիէի խոհական ու յաջող ճամբովը փարստուած է մոքերնէն, որ իր խելացիութեամբը զխոցու ժամանակով բարեկամութիւն ընել թշնամաց մեծ մասին հետ: Հէր Սուհամմէտն ալ յօժարութիւն կըցուցուէ եղեր զաշնադրութեամբ մը հաշտութիւն ընելու: Իս օրուան օրս վախնալու դժուարութիւնները միայն տուրքերուն ժողովին է, սակայն աս դժուարութեան ալ կրնայ զիւրաւ յողթելու կառավարչին բաշտանթ յաջողութիւնը:

Սունտի ու Պոմպայու մէջ եղած ծովով հազոր դակցութիւնները երկու իրեք ամիսէն ի վեր սաստիկ հովին պատճառովը խափանուած ըլլալով կըցանկային որ (մէքթօք, Պուլի ու Պէլմիլի վրայ երթալու ճամբան բայ ըլլար: Իսու չեն գիտեր թէ Հէր Սուհամմէտը աս բանիս համար զաշնադրութիւն ըրաւ մի սըր Հաւըր Կաբիէի հետ, որով կարող ըլլայ ասիկա իր գէտաւորութիւնը գործքի դնելու: Ինչուիս գետը Հայտարարատի հիւսիսային կողմէն աղաւթ է ու ամէն կերպ հաղորդակցութիւն կըլլայ Սէքքիւրի, ու նոյն գետին արեւելեան եղերքը եղած միւս քաղքներուն հետ: Ուրիմն ամենեւին երկիւղ մը չի կայ Սունտի կառավարչի վիճակին

կուեցաւ թէ այս խմելքը մարդուս միտքը կըբանայ ու ստամբքսին ծանրութիւնը կըփարստէ, սկսեցին հարկաւորութիւն չունեցող մարդիկ ալ գործածել: Իս սովորութիւնը կարմիր ծովուն եղերքներէն Սէքքէ ու Սէտինէ անցաւ, ու անկէջ ուխտագնացներուն ձեռքով մահաւանդներուն ամէն երկիրները մտան, ուր տեղ շատ սրճարաններ (խաչվէ) շինուեցան, որոնք գատարկասէր մարդոց բնակարան ու աշխատասէր մարդկանց հանգստարան եղան:

Կոստանդնուպոլսոյ մէջ դիւրութեամբ չեղաւ տոթր սկիզբը: Սրճարան բացուելուն պէս՝ շատ բազմութիւն կերթային հոն. անոր համար միւֆթին դէ Սուլթան Սուրատին հրամանովը գոցել տուաւ սրճարանները, ու միայն տներուն մէջ թող տուաւ. որ խմեն: Բայց շատերուն ջանքովը նորէն բացուեցան ու քիչ քիչ շատցան. ուստի դէ Սուլթան Սէհմէտին օրովը Կիրիտի պատերազմին ժամանակը՝ Բէօփրիւլի վեղերը նորէն վերցուցայ ժամանակէ մը ետքը վերստին բացուեցան: Երբեք ալ 1554 ին մեծ Սուլթան Սիլվէյմանի ժամանակը շատ յարգութեամբ պատուեցաւ հոն այս սովորութիւնը:

Երբեք ամէջ ալ բաւական խաղաղութեան պատճառ եղաւ խաչվէի սովորութիւնը: Հիճրէթի 930 թուական-

վրայ, որ ըստ երևութի մեծանշանաբար կերևայ. վասն զի թէ որ Վելլուքներն ալ մեղի դէմ՝ գէշ զի տաւորութիւններ ունին նէ, որն որ չի կարծուիր, չեն կրնար յարձակիլ անոր վրայ, անձրեւոտ եղանակները անցնելէն առաջ, ու ան տոներ Վոմպայէն ամէն տեսակ օգնութիւն կրնայ խրկուիլ Սունտի կառավարչին: Ասքիւն զօրավարը առատ պարտաստութիւն տեսած է պաշարի ու զէնքի կողմանէ. այսու ամենայնիւ թէ որ սաստիկ հովն զինուորացի միջոցին մէջը, հարկաւորութիւն մը կունենայ իր բանակը, կրնայ գտնուիլ միջոցով զիւրաւ իր պակասութիւնը հոգալ Սիւքքիւրէն ու Վիւրդուրէն:

Քանի մը խառնութիւններ ծագեցան Կուալիօրի մէջ, որու առաջին պաշտօնատարը վաշտակներն մայրաքաղաքէն ապստամբները: Վիւր յայտնի չէ թէ արդեօք անգղիական կառավարութիւնը վրանին պիտի ելլէ՞ մի զէնքով:

Ինքու յիշմարտութիւնը Կարայէն մեկնեցաւ Կալ-կադա երթալով:

Տօղ Սոհամմա, որ առանց արգելքի մը Վալպուէ հասնելով, կառավարութեան սանձը նորէն յափշտակեց. կըսուի թէ անաչառ միջոցներ օգտուելով որ բանեցունէ իր թշնամիներուն դէմ:

Դիտուելի վերջին թղթաբերը Վոմպայ հասաւ անցած ամսու 25 ին. աս ըրած ճամբորդութիւնը ամէնէն կարճն է, որ բնաւ տեսնուած չէ աս երկու քաղաքի մէջ:

ԶԻՆՄԱՆԻՆ

Զինման զինքն լուրերը ապրիլ 4 էն են. բայց նամակները ու օրագրերը ամենէն հարկաւոր լուր մը չեն խտար: Զայն մը ելիւ էր թէ սըր Հենրի Փօղինճէրը հիւանդ է: Բիւիկա դէպի հիւսիսային կողմը մեկնել էր մաքսի վերաբերեալ բանակարութիւն մը հաստատելու մտքով: Դովի վերջերս ասպատակներ միշտ պակաս չեն եղել, բայց երկիրը խաղաղ ու մարդիկը առաջինէն աւելի բարեմտութիւն կրցուցունեն: Կըսուի թէ Մալ-թօլմ հաղարարութիւն բերած նամակները սըր Հենրի

նին Լպտուլաճ Կարահիմ անունով շէխը, Հասանիյէ մէկի թին մէջ այս սովորութիւնը խախտելու վրայօք բացարձակ քարոզ մը տալով, շատերուն գլուխը տաքացաւ ու վերջապէս ծեծկուեցան. բայց քաղաքին գլխաւոր Հէն Վիւստը օրինակները հաւաքելով, երկար վիճաբանութիւն ըրին ասոր վրայ ու վերջը ամենուն ալ խաչվէ հրամցուց ու այն ժողովքը արձնկեց, անկէջ ետքը դարեցաւ աս վէճը:

Դիտուաւ ալ այս սովորութեան առաջին ժամանակները Հառը Է ին օրը, Տաճկաստանի մէջ եղածինպէս, արգելքներ ու գոհարութիւններ պատահեցան: Սասնի հոն ալ սկսան խաչվէ ծախուած տեղերը շատ մարդիկ հաւաքուիլ ու գնդակահարութիւններու առիթ տալ: Լաւին արձարանը շինեց հոն հոգում մը 1652 ին:

Վաղղիայի մէջ այնքան շատ գոհար չեղաւ աս սովորութեան մտնալը. հասարակաց օրձարանները առանց խառնութեան շինուեցան: Օլարմանալի բան մըն է որ գաղղիացի միշտ ուրախ ու աշխոյժ ժողովուրդը շատ մը ընդունեց աս սովորութիւնը, որն որ իրենց բնական զարմութիւնը արգելելու պատճառ կրնար ըլլալ:

Փարէզի մօտ Սէն Վիտմէն ըսուած տօնավաճառին հասարակաց առաջին օրձարանը հայազգի մէկը շինեց

Փօղինճէրին կըծանուցանեն թէ Զինման զինքն կառավարութիւնը խիստ դոճ է իր ընթացքէն:

Քանզոնի մէջ կըսուէր թէ կայսրը Լիւիսիւն տեղը Վէլլիկը գործակալ անուանել է. բայց աս լուրը դեռ հաստատուած չէ: Հօնիկի անանկայեալ վաճառականները պատրաստութիւն կընեն եղել 500,000 թալէն հատուցանել անգղիացի պարտատէրներուն:

ՄԵԼԻՍ

Անգղիական նաւատորմը գրեթէ բոլոր արեւելեան ծովերը ու Սպանիայի կողմերը հոս հոն ցրուած են, միայն մէկ եւսայտի նաւ մը կայ նաւահանգիստին մէջը Քիւն ըսուած, որուն վրայ ծովապետ սըր Օւենի գործակալ կայ:

Ծովապետ պարոն տը Պանտիէրան, որ արեւելեան ծովը եղած աւազակայի պատերազմական նաւերուն հրամանատարն է, յուլիս 5 ին Մալթայէն ելաւ, ու Լիւիսիւն երթալու է կըսեն:

ՅՈՒՆԱՍՏԻՆ

Խառնութիւնը ու տգործութիւնը միշտ կըտրեւ աս գոթաղ իրերին մէջ: Վաղմութիւն զինուորներու, որոնք կառավարութիւնը պաշտօնէն հանեց, անգործ կըպտուին փողոցները. ուստի հասարակութիւնը իրաւամբ կըվախնայ որ չըլլայ թէ մէկ մեծ անկարգութիւն մը պատահի:

«Հոնաստանի օրագրերը աս տասնըհինգ օրուան մէջ ուրիշ բան չըրին, կըսէ Օպերմաթէօր ըսուած լաւ գիրը, բայց միայն Հոնաստանի ամէն կողմերէն եկած գանգաւանները հրատարակեցին պալատացիներուն իրենց պաշտօնին մէջ մնալուն համար. երբ կըտեսնենք, կըսէ, որ բուն Հիւնեացի գերդաստանի տէր մարդիկը իրենց պաշտօններէն կըհանեն, որով յետին գոթաղութեան մէջ կըծգեն զանոնք»:

«Հոնաց ժողովուրդը, կըսէ ուրիշ օրագիր մըն ալ, երբէք ասանկ կարօտութեան ու չքաւորութեան մէջ մնացած չէր: Լիւիսիւն իրենց համար եղած պատերազմին ատենը անգամ, որ կըպարտաւորէին լեւնէ լեւ ու ժայռէ ժայռ (քայա) փախչիլ, իրենց վիճակը ասանկ խղճալի չէր. երբէք հացի կարօտութիւն չի քաշեցին. բայց հիմայ շատերը կան որ վայրի խոտերով կապրին»:

1672 ին, անկէջ ետքը Փարէզի մէջ ալ շինեց որ մինչև հիմայ կըկենայ փողերանոցին (ղարպխանէ) մօտ. ու անոր երթալէն ետքը ուրիշ շատերն ալ անոր արհեստին հետեւեցան:

Լարպաղիք այնքան հաճեցան այս սովորութեանը, որ մինչև անոր ծաւերը բերին ու իրենց գաղթական եղած երկիրներուն յարմար տեղուանքը տնկելով շատցուցին:

Լաւին անգամ հոլանտացոց ձեռքովը եկաւ Սէքքէն Պարափիա, Պարափիայէն՝ Լանտերտամ ու անկէջ Լուի Կոնի Վաղղիոյ թագաւորին խրկուեցաւ, որ շատ խնամքով աւելցուց, ու տարածելով շատցուց բոլոր Լանտերտայի մէջ ու ուրիշ ան կողմերը:

Լաւին ժամանակները աս աւելորդ ծախք մըն էր, բայց երթալով մէկ հարկաւոր խմելք մը եղաւ ամէն տեղ, հարուստ ու աղքատ մարդկանց: Հիմայ մարդ կայ որ մինչև խաչվէ չի խմէ նէ, ոչ մարդու ու ոչ Լստուոյ հետ կուգէ խօսելու, որուն վրայօք կըթողնէր ուրիշ ժամանակ գրել, եթէ պարագաները կընեն:

Գ. Կ.

ՔԱՆԱՔԱՆ ԵՆԻՔԻՔ

Օմիւնիա, 30 Հուլիս:

Վաղղիայի պատերազմական շոգենաւը Վաստօր ըսուած, շաբաթ օրը Վուլօնէն եկաւ, հարկաւոր նամակներ բերելով մօտիւ Բարսիլալ Տէշէն ծովապետին որ Ուրլայ էր ու նոյն օրը իսկոյն Խզմիր դարձաւ: Կըհաստատեն թէ աս նամակներով հրաման տրուած է ծովապետին որ թաւեւս երթայ. ուր տեղ անգէն երկու եւսայտի նաւ կայ եղեր Քիւմաք ու Լիւիսիւն կոչուած, որոնց հրամանատարութիւնը յիշեալ ծովապետին յանձնուել է: Ուստի Լիւիսիւն Խզմիր կըստի նաւը, ու Լաւուալէ շոգենաւը այսօր ճամբայ ելան թաւեւս երթալու համար: Հիմայ մեր նաւահանգիստին մէջ միայն մէկ պատերազմական գաղղիացի նաւ կըմնայ. Վաստօր շոգենաւը կըկին Վուլօն պիտ' որ դառնայ:

Օսմանեան նաւատորմը եօթը նաւերէ բաղկացեալ, Միտիլիի նաւահանգիստը երկաթի վրայ է եղեր երեկ:

Վիսիւնալ Լաւուալէ փաշան Սեւիկիի նախորդ կառավարիչը, կիրակի օրը Լէնի Տիւնեա շոգենաւով եկաւ հոս, ու երեկ մեկնեցաւ ասկէ Վիսիւն երթալու համար:

Մատոսէն կըզրեն թէ օսմանեան Փրէկաթը, Լաւիէր փաշային հրամանատարութեամբ, յուլիս 17 ին նոյն նաւահանգիստը մտեր է, ու հետեւեալ օրը Կիպրոս երթալու համար ճամբայ ելեր է:

Տեղւոյ բարեխնամ կառավարիչ Վիսիւնալ շաւի պէյը շատ զգուշութեամբ հոգ կըտանի ըստականերուն վրայօք եղած նոր կարգադրութիւնը զործքի դնելու. և որովհետեւ շուկայի վաճառականներուն ունեցած պարտքերը ստականերուն բարձր ու անկարգ զինելով անցած ժամանակէն են, որ ան տոները ապրանքներն ալ բարձր գիներով ծախու առնուեցան, ու հիմակ հարուրին 20-22 վնաս պիտոր ըլլայ, աս պատճառով տեղւոյ եւրոպացի վաճառականներուն մէկ մասը մէջերին քանի մը անգամ ժողովք ընելով որոշեցին վերջապէս որ հարուրին 10 վար իջեցունեն հին աւան լիբներուն վրայ. իսկ քամպիալի ստակ ըսուած զրամով եղած հին գործածանութիւններուն համար, որ հարուրին 15 էն աւելի վնաս կընէ հիմայ, յիշեալ վաճառականները արժան չի սեպեցին բան մը վար իջեցունել. և որովհետեւ քամպիալի ստակ պարտք ունեցող եւրոպացիներ շատ կան, աս պատճառով վաճառականներուն մէջը մեծ հակառակութիւն ու անհամաձայնութիւն կայ. որոնցմէ մէկ մասը ամենէն չուզեր ընդունելու միւս մասին որոշումը:

Բարձրագոյն Դրան՝ Կոստանդնուպօլսոյ գեապաններուն խըրկած աղքատարական թղթին թարգմանութիւնը. 24 Տիւնիս ա. խըր 1259 (10 յուլիս 1845):

Բարձրագոյն Վուլօն իմացաւ որ Խզմիրու մէջ յունաց ու հրէից ազգէն շատ մարդիկներ, օտար տէրութենէ մը պաշտպանութիւն գտնելով յատուկ տեղ մը հաստատել են, ու լոմայափոխի անուամբ ուղարկուած պէս չափազանց դնով կըծախեն օտար տէրութեան ու օսմանեան հին ստակաները, որոնք աս կերպով շուկայի ստականերուն գիները աւելելով, ոչ միայն փոխանակութեանց ու ստականերուն գիներուն համար նոր հրատարակուած կանոններուն դէմ կըգործեն, այլև մեծ վնաս կըպատճառեն հասարակօրէն բոլոր առուտորին: Ուստի Վ. Վուլօն աղէկ գիտնալով թէ ստականերուն գնոյն որոշմանը հա-

մար որքան հոգ ու զգուշութիւն հարկաւոր է 'ի գործ գնել, ու մէկ կողմէն ալ նախատես ըլլալով թէ ասանկ օրինազանցութիւնները հաստատուած կանոններուն ու հրամաններուն դէմ, որքան քննասիրութեամբ անոնք գործառնութեանց, և միանգամայն ուղեւորով որ վերջի- շեւալ հրամանները ճշգրտութեամբ գործքի դրուին ու շու- կայի ստանդարտին գինը անփոփոխ պահուի, պատիւ կը- համարի անձին ներկայ ազգարարական թուղթը խրկել ձեր Վեմութեանը, աղաչելով որ բարեհաճիք հարկա-ւոր եղած հրամանները տալ խզմիր և ուրիշ զլսաւոր ծովերէնս քաղքները գտնուող ձեր հիւպատոսներուն, պատուիրելով անոնց զի արգիլին իրենց պաշտպանու-թեան տակը ըլլող անձինքներուն որ գրատուններ չի բանան լոմայափոխութիւն (սարքութիւն) ընելու համար, ու վերջիշեւալ կանոններուն հնազանդութիւն ընեն,

Յիշատակութեան ու գովութեան արժանի է ան- շուշտ Վառնայու մեր հայրազգի ժողովրդոց ուսումնա- սիրական ջանքը, որոնք բանի մը տարիէ 'ի վեր հոգով չափ կաշխատին որպէս զի աս լուսաւո-րեալ դարուս մէջ իրենք ալ անմասն չի մնան բա-րեկրթութեան ու գիտութեանց բարեբանին. ու ա-ղէկ կիտեալով որ աս բանը միայն դպրատուններու հաստատութեամբ ու բարեկարգութեամբ կը ըլլայ, անոր համար ձեռքբերեն եկածին չափ հոգ կրտսնին իրենց դպրատունը ծաղկեցնելու ամէն կերպ բա-րեկարգութեամբ: Աս գովելի վարմունքին տեսնե-լով զվերանայի ազնուազարմ Վարդան Ստեփան ա-ղան (որ քանի մը ամիս առաջ ան կողմէնէն ան-ցաւ), բարեհաճիք է ազգասիրաբար նպաստաւա-տոյց ըլլալ անոնց ուսումնասիրական ջանքին, ազգա-րակ մը (չիֆտիք) ծախսու առնելով հոն տեղը՝ Վառնայու հայոց դպրատունը պարգեւեր է, որպէս զի անոր եկամուտովը կառավարուի յիշեալ վարժա-րանը. պատուիրելով մասնաւորապէս որ միշտ հայե-րէն խօսին նորահասակ տղաք թէ դպրատուն մէջ և թէ ուրիշ տեղ ու չիտցողներուն ալ սորվեցու-նելու հոգ տարուի:

Կը բարեմաղթեմք բոլոր սրտիւ որպէս զի յիշեալ ազնուական Վարդան հայրենասիրական վարմունքը նախանձաւորութեան օրինակ մը ըլլայ մեր երեւելի հայրազգի անձինքներուն, ու հոգ տանին ամէնքն ալ ազգին մէջ բարեկրթութիւնը և ուսմունքը ըստ կա-րի տարածելու:

Ուրախ սրտիւ կը լսենք որ Վառնայու դպրատան պատուելի Մարուգէ վարժապետը անխոնջ ջանքով կաշխատի նոյն դպրատան բարեկարգութեանը ու ա-շակերտներուն յառաջադիմութեանը վրայ: Աս ը-սածնուս հաստատութեանը համար արժան կը համա-րինք ծանուցանել որ յիշեալ վարժապետը երկու տարիէ 'ի վեր կաշխատի աշակերտներուն զիւրին կերպով մը սորվեցունելու համար հայրեն քերա-կանութիւն մը շննել, որն որ հիմակ լըմնցած է ու կը տարուի:

Կը յուսանք որ ուսումնասիր հասարակութիւնը շատ սիրով ու շնորհակալութեամբ պիտի ընդունի աս աշխատասիրութիւնը. որով ուրիշ ուսումնա-կաններուն ալ քաջալերութեան առիթ մը տրուած կը ըլլայ անշուշտ:

Կը փութանք նաև ծանուցանել բարեսէր հաս-րակութեանը Վառնայու բարեկարգ Վառնայու գե-րապատիւ Վրէժ Վարդապետին հայրախնամ ջանքը, որ հայրենասիրական ոգով անգաղար հոգ

կրտսնի Վառնայի հայրենակ քաղքներու մէջ զըպ-լստուններ հաստատուել ու ըստ կարի բարեկարգու-թեամբ ծաղկեցունել: Ուստի ասանկ մարդասիրա-կան գովելի վարմունքով անշուշտ իրաւունք ստա-յած է ազգին երախտալիտութեանը վրայ:

Նեղղայի տէրութիւնը 1842 ին 132,811 հոգի պատկերասկան զօրք ունէր. որոնցմէ 103 գունդը հետեակ զօրք էր, 9 գունդ ունէր զինուոր, ու մնացածները ձիաւորներու ու զինուորական ճարտա-րապետներու խումբ էին: Աս զօրքերուն կրկնապա-տիկը կրկնապաշտով պատրաստէր եթէ հարկաւո-րութիւն մը ըլլար: Իսկ ծովային զօրութիւնը կը բաղկանար 449 պատկերասկան նաւերէ. որոնցմէ 99ը եռայարկ նաւ, 84ը Ֆրէկաթ, 182ը սլուփ, ու 84ը շոգենաւ: Աս նաւերուն կառավարութեանը հա-մար 83,000 ծովային զինուոր ու նաւաստի պատրաստ ունէր:

Վաղղիայի տէրութիւնը 309 պատկերասկան նաւեր ունէր. որոնցմէ 46ը եռայարկ նաւ, 49ը Ֆր-րէկաթ, 159ը զօրվէթ, պրիք, կոլէթ և, ու 55 շոգենաւ: Յիշեալ նաւերէն 53 հատը տակաւին նա-ւարաններուն մէջն են. որոնց զինութիւնը քիչ ա-տենին մէջը կը լըմնայ: Վաղղիայ խորհրդարանը արժան համարեցաւ որ 1844 ին միայն 140 պատե-րազմական զանազան աստիճանի նաւեր ունենայ ծո-վուն վրայ պաշտօնի մէջ. 12 եռայարկ նաւ ու 8 Ֆրէկաթ ալ զինեալ պատրաստ մնան նաւահան-գրատին մէջը:

Իւրանտայի ժողովրդոց թիւը վերջի անգամին եղած հաշիւներուն համեմատ, 8,175,338 հոգի է. որոնցմէ 6,427,712ը հուլիսի 1-ին 1844 ին ու մնացածն-ը բրթեման: Նեղղայի ու Վաղղիայի բնակիչնե-րուն բոլոր գումարը 18 միլիոն 531,853 հոգի է:

Ռուսիայի տէրութեան կալուածոց պաշտօնա-տարներուն օրագիրը կը հրատարակէ թէ, 1841 ին Ռուսիայի մէջ բարակ բուրդ ունեցող 3,840,316 ոչխար կայ եղեր:

Նեղղայի օրագիրը (Վաղղիայ ըստած յունիս 26 իր թուոյն մէջը 622 տող ծանուցում գրած է ե-ղեր հասարակաց նստարի մը հաշուէ: Վաղղիայի տո-ղին օրոշեալ գինը 9 Ֆունթ է. որով 5598 Ֆունթը վաճառու է, այսինքն 25,191 զուռուշ, 4 1/2 զու-ռուշ հաշուելով Ֆունթը: Վաղղիայի զուռ ուրիշ շատ ծանուցումներ ալ կան եղեր ուրիշ մարդիկնե-րու հաշուէ:

Մեծ Բրիտանիոյ մէջ գտտարկ կեանք վարող մարդկանց թիւը, երեւելի փորձերի աշխատհարա-կան ցուցակին նայելով, միւս բոլոր երկրներուն մէջ եղողներէն քիչ է: 5812,276 մարդկանց մէջ (20 տարեկանէն վեր ըլլալով) 2,470,111ը երկրա-գործութեան կը հետեւին. 1,888,768ը վաճառակա-նութեան ու արհեստներու մէջ կը արարապին. 698, 558ը ուրիշ ձեռագործ աշխատութիւններով կապ-րին. 132,811ը աւտոնին ծառայութիւններու մէջ են. ու 275,904ը սեզանաւոր են կամ եկեղեցական ու զա-նազան արհեստներով զբաղեալ են: Կը մնայ 346,094 հոգի, որոնք շահաւոր գործքի մը չեն հետեւիր, միայն իրենց տարեկան եկամուտներովը, կամ ողոր-մութեամբ կապրին, ու ասոնցմէ հարուրին վեց միայն կը գտնուին Մեծ Բրիտանիոյ բոլոր չափա-հաս երկրի մարդկանց մէջ:

Վենետիկէն, հետեւեալ յօդուածը կը գրեն:

«Վենետիկի կղզին որ կերեար թէ օրէ օր իր հին պայ-ծառութիւնը կորսնցունելու վրայ էր, հիմակ նորէն կը սկը-սի իր վաղեմի շքեղութիւնը ստանալ ու ըստ կարի ջանք կընէ որ անմոռաց պանէ հինուց իրեն տրուած անունը, որ է Վաղղիայի Վաղղիական ծովու: Մեծ ջանքով կը շարունակեն նաւահանգիստը մեծցնելու, ու Պրէնտա, Վաղղիոն ու Վիլէ գետերուն ճամբաներուն ալ շինու-թիւնը սկսեցաւ. աս առաջարկութիւնը Վարսովի կոմ-սը ըրաւ, ու 5 միլիոն Ֆունթ ծախք պիտի ըլլայ կրնն:

«Վաղղիայ ամէնէն նորանշանը, որն որ հուլիսի 1-ին ե-րեւելի գործքերը մարդուս միայն կը բերէ, հաշուաւոր կամուրջն է, որն որ Վենետիկը ցամաք երկրին հետ պի-տի կցէ ճիշտ ան տեղէն՝ ուր Վիլան երթալու երկաթի ճամբան կը սկսի, որ հիմակ կը բանին ինչուսն փատուաւ:

«Աս կամուրջն՝ որն որ ոչ միայն խիստ երկայն է, այլ նաև մեծ լայնութիւն ունի, արդէն շատ առաջ գացած է: Վեց ստադիա) կը բաժնուի սահկա, ամէն մէկ ստադի-ալ եօթը մասի, որոնք կամուրջակալներու վրայ հաստա-տած են, ասոնց մեծագոյն մասը արդէն շինուած է: Վեց տեղի մեծ հրապարակը, ու երկու պղտիկները ու ցամաք երկրին կողմի գլուխը փողոցին բարձրութիւնը ունին. իսկ երկու պղտիկ հրապարակները ու Վենետիկի կողմի կամուրջն գլուխը ծովուն հասարակ մակընթացութեան վեր են: Աս կամուրջն անշուշտ դարուս խիստ գեղեցիկ շէնքերուն մէկը պիտի որ ըլլայ: Աս աշխատութեան 'ի զատ Վենետիկի մէջ հոգ կը տանին նաև քաղքին ներսի գիւրն ալ գեղեցկացնել, ինչպէս է կազմով լուսաւորու-թիւն տալը, պալատներուն նորոգութիւնը, և: Կաշ-խատին նաև հին սովորութիւնները նորէն գործքի դնել, մանաւանդ ան խաղերը, որոն միջոցովը աստեօք հաշա-կաւոր թիապարներ առաջ կու գային:

Նեղղի ստադի հարիւր քանի հինգ երկաթակալան քաղ է:

Վաղղիայի առուտուրը հասարակօրէն մեծ անշարժու-թեան մէջ է, ու աս շարժմ գրեթէ ամենեւին գործառ-նութիւն մը չէրաւ նշանակելու արժանի. բայց կը յու-սանք թէ աս դժբաղդ վիճակին յաջող փոփոխութիւն մը պիտի որ յաջորդէ:

ՓՈՒՍԵՆԵԿՈՒԹԻԿԵՐ

Կոստանդնուպօլիս, 21 Հոկտեմբեր

Լ. օնտրա	110-109 1/2
Փարիզ	171 1/2-171
Մարսիլիա	171-169 1/2
Վենետիկ	446-445
Թրեստ	446-445 1/2
Լիւբլյանա	144 1/2-144
Նիշնի	169 1/2

Օ. փրանիս, 28 Հոկտեմբեր

Լ. օնտրա	110
Մարսիլիա	171 1/2
Թրեստ	446
Լիւբլյանա	145
Կոստանդնուպօլիս	Հարուրին 1/2

Աս գիւրնը հինգնոցով եղած գործառնութեանց հա-մար են, բայց քամիկալի ստակ ըստած գրամով ալ ե-ղան հարուրին 15-16 աւելի գինով: